Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.01.2021, sp. zn. 22 Cdo 3428/2020, ECLI:CZ:NS:2021:22.CDO.3428.2020.1

Číslo: 81/2021

Právní věta:

Je-li v době trvání společného jmění manželů ze společných prostředků hrazen hypoteční úvěr na nemovitost ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, ve které bydlí (respektive ji užívá) rodina manželů, a jde-li tedy i o peníze vynaložené na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti, je třeba zjistit, jakou částku by bylo nutno vynaložit na zajištění stejného či podobného bydlení na základě jiného právního důvodu (zejména nájmu). Kdyby částka vynaložená na splátky hypotečního úvěru byla stejná nebo nižší, neměl by ten, na jehož nemovitost byly prostředky takto vynaloženy, v zásadě povinnost tento vnos nahrazovat. Kdyby však měsíční splátky hypotečního úvěru byly vyšší než náklady na zajištění obdobného bydlení z jiného právního důvodu, bude třeba přistoupit k poměrné úhradě toho, co bylo vynaloženo na splátky hypotečního úvěru.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.01.2021

Spisová značka: 22 Cdo 3428/2020

Číslo rozhodnutí: 81

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Společné jmění manželů

Předpisy: písm. b) o. z.
§ 690 obč. zák.
§ 742 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. 20 Co 62/2020, a rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 6. 2. 2020, sp. zn. 20 C 372/2016, a věc vrátil Okresnímu soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. V projednávané věci účastníci v době, kdy byli manžely, bydleli i s nezletilým dítětem v domě patřícím žalovanému; dům byl zatížen hypotečním úvěrem u R., a. s., sloužícím k jeho pořízení, který

žalovaný splácel částkou 6 791 Kč měsíčně, celkem za dobu trvání manželství šlo o 373 505 Kč. Žalobkyně se domáhala vypořádání této částky jako vnosu ze společného jmění manželů („SJM“), žalovaný to odmítal s tím, že jde o částky vynaložené na bydlení rodiny.

2. Okresní soud v Hradci Králové rozhodl rozsudkem ze dne 6. 2. 2020, č. j. 20 C 372/2016-232, takto: „Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na vypořádacím podílu částku 235 594,50 Kč do tří měsíců od právní moci rozsudku. Pokud se žalobkyně domáhala další částky ve výši 33 247,50 Kč, v tomto rozsahu se žaloba zamítá.“ Rozhodl též o náhradě nákladů řízení.

3. Soud prvního stupně vyhověl návrhu žalobkyně na vypořádání výše uvedeného vnosu ze společného na výlučný majetek žalovaného. Vyšel z § 742 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („o. z.“), a uvedl: „Požadavek žalovaného na úhradu toho, co rodina ‚ušetřila‘ tím, že za užívání nemovitosti v jeho vlastnictví nemusela hradit tržní nájemné, je nedůvodný, neboť se jedná o běžný důsledek společného soužití manželů v nemovitosti jednoho z nich, a pokud se manželé na takovémto soužití dohodnou, nemůže ten z manželů, který je výlučným vlastníkem této nemovitosti, po zániku manželství na druhém z nich požadovat polovinu úhrady běžného nájemného. S tím, že druhému z manželů po zániku manželství bude muset uhradit polovinu tržního nájemného, žádný z manželů do manželství nevstupuje. Taková povinnost neplyne ani ze žádného zákonného ustanovení § 743 a násl. občanského zákoníku“. Pro rozhodnutí o případné „disparitě podílů“ (které je toliko výjimkou ze zásady rovnosti podílů, kterou je třeba – jako výjimku – vykládat vždy spíše restriktivně) rovněž soud neshledal v projednávané věci předpoklady.

4. Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 2. 6. 2020, č. j. 20 Co 62/2020-261, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

5. Odvolací soud uvedl, že zcela souhlasí s názorem soudu prvního stupně, pokud jde o vypořádání částek placených na hypotéku a odkázal na závěry učiněné v jeho rozsudku. Uvedl také: „Vzhledem ke skutečnosti, že během manželství byly hrazeny dluhy žalovaného z masy tvořící SJM, je naopak spravedlivé, aby se žalobkyni dostala patřičná náhrada. Argument žalovaného, že v jeho nemovitosti byly uspokojovány bytové potřeby a z tohoto důvodu by splátky hypotéky neměly být započítávány, protože jinak by rodina musela platit nájem, není v daném případě ani přiléhavý. Žalobkyně sama vlastní nemovitou věc, ve které své bytové potřeby mohla uspokojit, ostatně tak činí v současné době. Navíc z této logiky plyne, že sám žalovaný by případnou hypotéku musel hradit, i kdyby v této nemovitosti rodina nebydlela.“

II.
Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř. a tvrdí, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). K přípustnosti dovolání uvádí, že „rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, resp. má být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak“ (druhý z uvedených důvodů, směřující ke změně judikatury dovolacího soudu, však v dovolání nijak nekonkretizuje, a proto se jím dovolací soud nemohl zabývat).

7. Žalovaný uvádí, že nesouhlasí „s přehnaně formální a doslovnou aplikací § 742 odst. 1 písm. b) o. z. odvolacím soudem, jakož i nalézacím soudem, na splátky hypotečního úvěru, která vyúsťuje v extrémně nespravedlivé až absurdní závěry. Výklad, kterým se výše zmíněné soudy řídily, je v rozporu se samotným účelem institutu SJM, když ten zásadně nemá plnit funkci jakéhosi vyúčtování všech příjmů a výdajů, ke kterým došlo za trvání manželství … Ustanovení § 690 o. z. stanoví

každému z manželů povinnost přispívat na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti. Bylo by tedy nesmyslné, aby zákon na jedné straně stanovil takovou povinnost a na druhé straně umožňoval, aby si tyto úhrady na běžný chod rodinné domácnosti při vypořádání SJM jeden z manželů vůči druhému ‚vyfakturoval'. Výše uvedené závěry nalézací soud aplikoval na požadované nájemné. Žalovanému však není jasné, proč se dané závěry nepoužijí rovněž na splátky hypotečního úvěru, když tyto splátky plnily v podstatě stejný účel – zajišťování rodinného bydlení. Rovněž se jedná o běžný důsledek společného soužití manželů v nemovitosti jednoho z nich, protože, jak je obecně známo, bydlení něco stojí, a pokud by snad rodinné bydlení nebylo řešeno užíváním nemovitosti žalovaného, byla by rodina nucena pořídit si nové společné bydlení, a to by tedy znamenalo hradit nájemné, popř. hradit nový hypoteční úvěr, což se žalovanému jevilo jako zbytečné. Navíc bylo toto řešení nejlogičtější, nejjednodušší a rovněž i nejlevnější. Pro žalovaného je nepochopitelné, že přestože je výsledek v tomto případě jak u nájemného tak u splátek hypotečního úvěru stejný – je zajištěna potřeba bydlení, tzn. je uspokojena stejná životní potřeba, nároky při vypořádání SJM jsou odlišné a to jen z důvodu rozdílného právního titulu. Žalovaný má tedy za to, že pokud je rozhodováno jen na základě tohoto právního titulu a další relevantní skutečnosti nejsou brány v potaz, jde o přehnaně formální aplikaci daného ustanovení".

8. Dovolatel pokračuje: „Pravdou také je, že ani jeden z manželů nevstupuje do manželství a nepřijme nabídku společného bydlení v nemovitosti ve výlučném vlastnictví druhého z nich s tím, že po něm při zániku manželství bude požadovat úhrady na splátky hypotečního úvěru užitého k financování rodinného bydlení. Žalovaný několikrát upozorňoval na to, že skutečnost, že poskytl svou nemovitost k bydlení celé rodině, mu nemůže jít k tíži, protože jeho vnos do SJM (v podobě poskytnutí dané nemovitosti a zvýšení životní úrovně rodiny) zásadně odpovídal tvrzeným výnosům. Splátky na hypotéku s příslušenstvím ve výši 6 791 Kč odpovídaly jen zlomku nákladů, které by rodina musela vydat, pokud by si podobný dům pronajala a nijak se nevymykaly běžným standardům. Z toho důvodu má žalovaný za to, že šlo o úhradu záležitostí spojených s běžným chodem domácnosti v režimu dle ustanovení § 690 o. z. a nikoliv o mimořádné výdaje, které by se vypořádávaly podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) o. z. Na nesmyslnost aplikace § 742 odst. 1 písm. b) o. z. v tomto konkrétním případě poukazuje i to, že šlo o nemovitost sloužící k bydlení celé rodiny a nikoliv o ‚investiční nemovitost'. Žalovaného tedy nelze uložením povinnosti zpětně uhradit žalobkyni část nákladů na splátky hypotečního úvěru „trestat" za to, že v dobré víře poskytl svou nemovitost k rodinnému bydlení a nevyužil ji např. k pronájmu třetím osobám. Žalovaný má za to, že v případě vypořádání SJM musí být zohledněn i jeho vnos v podobě bezplatného bydlení, když právě díky tomuto vnosu odpadl jiný náklad na bydlení např. v podobě úhrady nájemného."

9. Dovolatel poukazuje na to, že odvolací soud tvrdí, že při vypořádání SJM je třeba vzít v potaz, co ze SJM ušlo na výlučný majetek žalovaného. V této situaci však fakticky ze SJM neušlo nic, protože splátky na hypoteční úvěr žalovaného v sobě nesou spíše úsporu oproti běžným nákladům na bydlení např. v podobě nájmu.

10. Dále žalovaný namítá, že odvolací soud nesprávně přijal příliš formalistickou aplikaci ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) o. z. i v otázce úhrady nákladů za dobu manželské odluky, tj. 26 měsíců.

11. Žalovaný navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

12. Žalobkyně se k dovolání vyjádřila tak, že je považuje za nepřípustné. Odvolací soud rozhodl zcela v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu, navrhuje proto dovolání odmítnout.

III.
Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1 a § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné.

IV.
Důvodnost dovolání

14. Otázka vypořádání částek vynaložených ze SJM na splátky hypotečního úvěru na pořízení nemovitosti, která je ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a ve které bydlí po dobu manželství manželé, případně i jejich děti, nebyla dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena – dovolání je proto přípustné. Protože nalézací soudy posoudily otázku přípustnosti dovolání nesprávně, je dovolání také důvodné.

15. Nedohodnou-li se bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, pak každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek [§ 742 odst. 1 písm. b) o. z.].

16. Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná (§ 690 o. z. věta první).

17. Peníze vynaložené na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti ze společného jmění manželů se nenahrazují; nejde totiž o „to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek“. Částky vynaložené takto na zajištění bydlení rodiny tedy nejsou předmětem vypořádání.

18. Nahrazuje se to, co bylo ze společného majetku vynaloženo na výhradní majetek; v zásadě tedy i splátky hypotéčního úvěru, vynaložené ze společného majetku na nemovitost ve výlučném vlastnictví.

19. Při vypořádání vnosu ze společného majetku na výlučný majetek jednoho z manželů jde o to nahradit, oč byl společný majetek ochuzen, nikoliv o odčerpání toho, oč se manžel v důsledku takového vnosu obohatil. Může však nastat situace, kdy dojde k souběhu hypotéz obou uvedených ustanovení; peníze vynaložené ze společného majetku slouží k zajištění potřeb života rodiny a společné domácnosti, a současně jsou i vynakládány na výlučný majetek. V takovém případě je třeba věc individuálně posoudit z hledisek uvedených v § 2 odst. 2 o. z., zejména zvážit, zda částka takto vynaložená by musela být vydána na zajištění totožné potřeby rodiny i v případě, kdyby současně nebyla vynaložena na výhradní majetek, a zda šlo o vydání přiměřené peněžní částky (částek). Podle výsledku této úvahy pak bude možno rozhodnout o úhradě toho vnosu – úplné, částečné anebo o tom, že vnos uhrazován nebude.

20. Je-li tedy v době trvání SJM ze společných prostředků hrazena hypotéka na nemovitost, ve které bydlí, resp. ji užívá rodina manželů, a jde tedy i o peníze vynaložené na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti, je třeba zjistit, jakou částku by bylo nutno vynaložit na zajištění stejného či podobného bydlení na základě jiného právního důvodu (zejména nájmu). Jestliže by částka vynaložená na splátky hypotéky byla stejná nebo i nižší, neměl by ten, na jehož nemovitost byly prostředky takto vynaloženy, v zásadě povinnost tento vnos nahrazovat. Jestliže by však např. měsíční splátky hypotéky byly vyšší než (potenciální) nájemné, bylo by třeba přistoupit k poměrné úhradě toho, co bylo na splátky hypotéky vynaloženo.

21. K důvodům, o které odvolací soud opřel své rozhodnutí, se uvádí:

22. Odvolací soud uvedl, že žalobkyně sama vlastní nemovitou věc, ve které své bytové potřeby mohla uspokojit, ostatně tak činí v současné době. K tomu se uvádí, že to nic nemění na tom, že v

této věci rodina užívala k bydlení nemovitost ve vlastnictví žalovaného; pokud by rodina bydlela jinde, např. u žalobkyně, pak by bylo namístě vnos do jeho majetku vypořádat, tak tomu však nebylo.

23. Dále odvolací soud uvádí, že sám žalovaný by případnou hypotéku musel hradit, i kdyby v této nemovitosti rodina nebydlela. To je pravda, ale rodina tam bydlela, platby hypotéky tak sloužily především k zajištění základní potřeby rodiny. Kdyby manželé rozhodli o jiném bydlení, právní situace by se samozřejmě změnila.

24. V projednávané věci soudy postupovaly jinak, než podle názoru dovolacího soudu měly, když přes požadavek žalovaného nepřihlédly k tomu, že částky vynaložené na splátky hypotéky současně sloužily k zajištění bydlení rodiny; jejich rozhodnutí tak spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

25. Dovolatel též nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že žalobkyně má nárok na vypořádání hypotečních splátek i za dobu manželské odluky. V přezkoumávaném rozhodnutí však odvolací soud takový právní názor nevyslovil, a proto chybí prostor pro dovolací přezkum. Jen na okraj se tak uvádí, že i takové situace je třeba řešit individuálně, s přihlédnutím k okolnostem věci.

26. Z výše uvedeného je zjevné, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř). Protože dovolání je důvodné, nezbylo než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit; vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).